

## ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ В ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА В 1. – 4. КЛАС

**Нели Иванова**

*Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)*

**Резюме.** В статията е поставен акцент върху мястото на изкуствения интелект в обучението по български език и литература в началния етап на основната образователна степен. Представят се резултатите от проведено анкетно проучване с начални учители от различни региони на страната за вариантите на използване на изкуствен интелект в обучението по български език и литература в 1. – 4. клас.

**Ключови думи:** изкуствен интелект; обучение по български език и литература; начален етап на образование

Съвременното обучение по български език и литература в българското училище се отличава с все по-широкото използване на неограничените възможности за комуникация с помощта на дигиталните устройства и разнообразните източници на информация, в това число и изкуствения интелект.

С цел да се установи какво е мястото на изкуствения интелект в обучението по български език и литература в началния етап на основната образователна степен, как се прилага и доколко е в помощ на учителя и учениците, през м. юли 2026 г. беше проведено анкетно проучване с **58 начални учители** от различни училища от населени места в няколко региона на страната, а именно: **София** – 24 учители от: *София* 45. ОУ „Константин Величков“; 22. СЕУ „Георги Стойков Раковски“; 43. ОУ „Христо Смирненски“; 53. ОУ „Николай Хрелков“; 48. ОУ „Йосиф Ковачев“; 137. СУ „Ангел Кънчев“; СУ „Св. Иван Рилски“, Казичене; СУ „Св. Иван Рилски“, Кремиковци; **Пловдив** – 20 учители от: *Пловдив* СУ „Черноризец Храбър“; СУ „Свети Константин-Кирил Философ“; СУ „Св. Седмочленици“; от *област Пловдив*: ОУ „Г. Караславов“, кв. „Дебър“, Първомай; СУ „Хр. Смирненски“, Брезово; ОУ „Хр. Ботев“ с. Крумово; СУ „Проф. д-р Ас. Златаров“, Първомай; СУ „Хр. Проданов“, Карлово; СУ „Отец Паисий“, Куклен; ОУ „Хр. Смирненски“, Раковски; ОУ „Отец

Паисий“, Асеновград; СУ „Св. св. Кирил и Методий“, Асеновград; **Бургас** – 5 учители от: СУ „Д. Дебелянов“, ОУ „Александър Георгиев-Коджакафалията“, ОУ „Антон Страшимиров“; и **Разград** – 8 учители от: Разград ОУ „Н. Икономов“; от област Разград: ОУ „Свети Паисий Хилендарски“, с. Езерче; **Свищов** – 1 учител от СУ „Николай Катранов“.

Анкетната карта се състои от 16 въпроса – 15 с избираеми отговори и 1 със свободен отговор. В някои от въпросите (4, 5 и 6) се предоставя възможност за посочване на няколко от избираемите отговори. Към избираемите отговори на част от въпросите (4, 5, 6, 10, 13, 15 и 16) се съдържа опция и за посочване на *друго*, където анкетираните лица може да изразят лично мнение, различно от изброените възможности. Последните четири въпроса в анкетната карта се отнасят до демографските показатели на изследването – възраст на изследваните лица, регион, в който работят, специалност, наличие на квалификация по проблемите на използването на дигитални технологии и различните платформи за целите на обучението в 1. – 4. клас. Анкетата е анонимна, проведена е на доброволен принцип, онлайн.

Резултатите от проведеното проучване чрез 16-те въпроса в анкетната карта са следните:

1. Използвате ли AI в обучението по български език и литература в 1. – 4. клас?

А) Да – 29; Б) По-скоро да – 11; В) По-скоро не – 16; Г) Не – 2. Видно е, че повече от половината от изследваните лица 69% ползват в обучението по БЕЛ в 1. – 4. клас AI. Но немалка част от респондентите – 31%, не използват AI в обучението по български език и литература в началния етап на образование.

2. Доверявате ли се на AI в обучението по български език и литература в 1. – 4. клас?

А) Да – 21; Б) По-скоро да – 23; В) По-скоро не – 10; Г) Не – 4. Резултатите от анкетното проучване показват, че степента на доверие в AI е много висока. 76% изразяват доверие в AI и го използват в обучението по БЕЛ.

3. Често ли използвате AI в обучението по български език и литература в 1. – 4. клас?

А) Да – 20; Б) По-скоро да – 14; В) По-скоро не – 15; Г) Не – 9. Видно е, че AI се използва често от началните учители в процеса на обучението по БЕЛ. 59% посочват, че го използват често. Немалка част от изследваните лица, обаче – 41%, не използват често продуктите на AI в обучението по български език и литература в 1. – 4. клас

4. В кои случаи използвате AI за целите на обучението по български език и литература в 1. – 4. клас? А) При подготовката на уроците по БЕЛ – 20; Б) В различни учебни ситуации в хода на беседата в уроците по БЕЛ – 25; В) При поставяне на задачи за самостоятелна работа в края на уроците по БЕЛ – 22; Г) Друго (моля, посочете) – 18, а именно: *граматически упражнения по БЕ*;

*текстове за редактиране; изготвяне и проверка на самостоятелни работи; тестове; петминутки; подготовка за НВО; диктовки; текстове за редактиране; езикови упражнения; текстове за четене с разбиране; за персонализиране на тестове при работа с деца със СОП; в занимания по интереси в ЦОУД.*

5. Какви продукти на AI използвате за целите на обучението по български език и литература в 1. – 4. клас? А) Научнопопулярни текстове, съдържащи конкретна информация – 19; Б) Съчинения – като примерни текстове във функцията им на образци – 12; В) Литературни текстове – 16; Г) Езикови задачи и упражнения – 32; Д) Друго (моля, посочете) – 17, а именно: *текстове за четене с разбиране; самостоятелни работи; граматически упражнения; проверка на тестове; тестове по БЕ; флашкарти; образователни игри; мисловни карти; учебен и правописен речник 1. – 4. клас; речник на чуждите думи; синонимен речник; образователни игри; мисловни карти; самостоятелни работи по БЕ; текстове за редактиране.* Най-висок процент от изследваните лица – 55%, са посочили, че използват езиковите задачи и упражнения.

6. С каква цел използвате продукти на AI за целите на обучението по български език и литература в 1. – 4. клас? А) Да привлечете вниманието на учениците – 18; Б) Да внесете разнообразие в уроците по български език и литература – 20; В) Да обогатите познанията на учениците с нова информация – 18; Г) Да формирате умения у учениците за ползване на AI за определени цели – 10; Д) Друго (моля, посочете) – 10, а именно: *Да създадем навици за учене и допълнително четене на книги; Подобряване на комуникацията; Формиране на езикови умения; Проследяване напредъка на учениците; Формиране на литературни умения; Поддържане на интереса на децата.* Най-висок е процентът на учителите, които използват продуктите на AI с цел да внесат разнообразие в уроците по БЕЛ – 34%.

7. Редактирате ли продуктите на AI, използвани от Вас в обучението по български език и литература в 1. – 4. клас? А) Да – 30; Б) По-скоро да – 8; В) По-скоро не – 9; Г) Не – 11. Както се вижда от получените резултати, преобладаващата част от изследваните лица 52% редактират продуктите на AI при приложението им в обучението по БЕЛ в 1. – 4. клас.

8. Удовлетворени ли сте от продуктите на AI, използвани от Вас в обучението по български език и литература в 1. – 4. клас? А) Да – 23; Б) По-скоро да – 25; В) По-скоро не – 6; Г) Не – 4. Незначителна част от изследваните лица не са удовлетворени от използваните в обучението по БЕЛ продукти на AI. А 82% от респондентите са удовлетворени от тези продукти на AI, които използват в обучението по български език и литература в 1. – 4. клас.

9. Удовлетворени ли са учениците, с които работите, от продуктите на AI, използвани от Вас в обучението по български език и литература в 1. – 4. клас? А) Да – 39; Б) По-скоро да – 14; В) По-скоро не – 2; Г) Не – 3. Една много малка част от респондентите посочват, че учениците, на които преподават, не са удовлетворени

от продуктите на AI, използвани в обучението по български език и литература в 1. – 4. клас. 91% от анкетираните учители посочват, че учениците им са удовлетворени от използването на продукти на AI в обучението по български език и литература в 1. – 4. клас.

10. Изпитвали ли сте разочарование от продукти на AI, които сте търсили и/или използвали за целите на обучението по български език и литература в 1. – 4. клас? А) Да – 12; Б) По-скоро да – 12; В) По-скоро не – 13; Г) Не – 17; Д) Друго (моля, посочете) 4. Резултатите от анкетното проучване показват, че 41% от изследваните лица са изпитвали разочарование от продукти на AI, които са търсили и/или използвали за целите на обучението по български език и литература в 1. – 4. клас. 52% твърдят, че не са изпитвали разочарование от продукти на AI, които са използвали в обучението по БЕЛ.

11. Бихте ли препоръчали на Ваши колеги продуктите на AI, използвани от Вас за целите на обучението по български език и литература в 1. – 4. клас? А) Да – 25; Б) По-скоро да – 19; В) По-скоро не – 9; Г) Не – 5. Една незначителна част от респондентите не биха препоръчали на колегите си продуктите на AI, използвани от тях, за целите на обучението по български език и литература в 1. – 4. клас. 76% от анкетираните учители биха препоръчали откритите и използваните от тях продукти на AI в обучението по БЕЛ на колегите си.

12. Какви видове продукти на AI бихте препоръчали за целите на обучението по български език и литература в 1. – 4. клас? Моля, напишете. На този въпрос със свободен отговор са отговорили 40 от анкетираните общо 58 лица. Те са допълнили, конкретизирали с каква цел биха използвали изкуствен интелект и кои продукти и платформи препоръчват за приложение в обучението по БЕЛ в 1. – 4. клас. А именно: *Продукти за създаване на съчинения образци; За проверка и редакция; Генеративни AI чатботове; Grammarly – проверка на правопис; Adobe Photoshop; Google Gemini; ChatGPT за създаване на тестове; генериране на методически идеи за конкретна тема; генериране на въпроси за четене с разбиране; създаване на приказки; Loveble; Notebook LM, ботове, които предлагат конкретни задачи; Microsoft Copilot; Claude Wordwall; Kahoot – с функции за ИИ; Canva – създаване на комикси, илюстрации към текст; Suno; Microsoft Designer; Mozabook; Готови платформи, използвани за обучението в начален етап, за бързо подготвяне на презентации; аудио и видеоредактори; шаблони за оформяне на електронни задачи; говорещи аватари на познати на учениците исторически личности или любими герои от филми и компютърни игри; инструменти за генериране на текст – приказки, разкази, за създаване на упражнения за проверка на правописа на учениците; интерактивни ресурси; генериране по точна заявка на подходящи илюстрации, които се използват при речниковата работа или при задачи за развиване на речта, анимирани изображения и видеоклипове; AI инструменти за създаване на учебни материали; AI платформи за интерактивно обучение и оценяване; AI инструменти за създаване на изображения и илюстра-*

ции; AI инструменти за текст и език; AI инструменти за създаване на видео; Адаптивни AI образователни платформи; Насоки за съчинения; Отговори на кратки въпроси към урока, за да се провери четенето с разбиране; Дидактични карти и игри, флашкарти, дигитални ресурси, карти и табла; Презентации, самостоятелни работи по БЕ; Работни листове с различни по вид текстове, диктовки и текстове за редактиране, самостоятелни работи по БЕ; AI за четене и произношение; AI за оценяване; AI за игровизация; Генеративни AI асистенти; AI за създаване на изображения; Електронни учебници, и др.

13. Вие сте в една от следните възрастови групи (моля, напишете): А) 20 – 35 г. – 9; Б) 36 – 50 г. – 21; В) 51 – 62 г. – 21; Г) Над 62 г. – 7; Д) Друго (моля, посочете). Преобладаващата част от изследваните лица 72% са на средна възраст от 36 до 62 г. Това са преподаватели с немалък педагогически опит в обучението по БЕЛ в 1. – 4. клас.

14. Работите в: А) село – 4; Б) малък град – 4; В) общински център – 5; Г) областен град – 21; Д) столица – 24. Доминират учителите, работещи в областен град – 36%, или в столица – 41%, които са имали възможност да се включат в обучение за използване на дигитални устройства и на продуктите на AI в обучението по БЕЛ в 1. – 4. клас.

15. Вие сте със специалност: А) „Начална училищна педагогика“ – 29; Б) „Педагогика“ – 3; В) „Предучилищна и начална педагогика“ – 17; Г) „Българска филология“ – 4; Д) Друго (моля, посочете) – 5, а именно: Специална педагогика, НУПЧЕ. Незначителна част от учителите са завършили „Българска филология“, „Социална педагогика“ и НУПЧЕ. Половината част от изследваните лица – 50%, са завършили „Начална училищна педагогика“. 29% са със специалност „Предучилищна и начална педагогика“.

16. Преминали сте през обучение за използване на дигитални технологии и различни платформи за целите на обучението в 1. – 4. клас? А) Да – 37; Б) Не – 21; В) Друго (моля, посочете). Доминират изследваните лица 64%, които са участвали в обучение за използване на дигитални технологии и различни платформи за целите на обучението в 1. – 4. клас.

Както е видно от резултатите от проведеното анкетно проучване, началните учители познават възможностите на съвременните дигитални устройства, продуктите на AI и ги използват в процеса на обучението по български език и литература в 1. – 4. клас. Степента на доверието им в разнообразните варианти на приложение на продуктите на AI е много висока. Голяма част от изследваните учители са изразили безрезервно доверие във възможностите и продуктите на AI. По-голямата част от респондентите не са изпитвали разочарование от продукти на AI, които са търсили и/или използвали за целите на обучението по български език и литература в 1. – 4. клас. Много голяма част от респондентите твърдят, че учениците, с които работят, са удовлетворени от продуктите на AI, използвани в обучението по български език и литература в 1. – 4. клас. Въпреки че по-голямата

част от изследваните лица посочват, че са преминали през специализирани обучения за същността и начините на приложение на дигиталните устройства, все пак немалка част от тях не проявяват интерес и не желаят да използват продуктите на AI в училищната практика – и по-конкретно в обучението по БЕЛ в 1. – 4. клас. От посочените от учителите възможности за ползване на AI в обучението по БЕЛ в 1. – 4. клас се вижда, че част от тях смесват AI с електронни учебници и ресурси, учебни помагала, които намират в различни платформи и на сайтовете на издателствата на учебници. Това е доказателство за необходимостта от провеждане на специализирано обучение на голяма част от началните учители в страната – за по-добра ориентация във възможностите, които предоставя AI, и за начините на приложението му в обучението по български език и литература в 1. – 4. клас.

Анализът на резултатите от проведеното анкетно проучване с 58 начални учители от различни региони в страната не е на основата на данни от представителна извадка и те не може да бъдат екстраполирани върху цялата съвкупност от начални учители. Но изследваните лица са работещи начални учители от няколко области в различен тип училища и имат поглед върху AI, използват го в ежедневната си практика. Резултатите от изследването дават ясна представа за отношението на учителите към възможностите на изкуствения интелект и неговото място в обучението по БЕЛ в началния етап на основната образователна степен.

Включването в учебните програми по БЕЛ за 1. – 4. клас, които ще бъдат създадени в перспектива, на очаквани резултати от обучението в контекста на приложението на AI и разписването на конкретни дейности и ресурси за тази цел биха улеснили процеса на адаптиране и обогатяването на възможностите за използването му.

## THE ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN 1<sup>ST</sup> – 4<sup>TH</sup> GRADE BULGARIAN LANGUAGE AND LITERATURE TEACHING

**Abstract.** The article highlights the role of artificial intelligence in Bulgarian language and Literature teaching at the primary stage of basic education. The results from a survey of primary teachers from various regions of the country regarding their opinions about the applications of artificial intelligence in 1<sup>st</sup> – 4<sup>th</sup> grade Bulgarian Language and Literature teaching are presented.

**Keywords:** artificial intelligence; Bulgarian language and Literature teaching; primary stage of education

✉ **Prof. Nelly Ivanova, DSc.**  
ORCID iD:0000-0003-1961-6131  
Sofia University “St. Kliment Ohridski”  
Sofia, Bulgaria  
E-mail: neli\_ivanova@abv.bg